

Κράτος και αγορά αντιμέτωποι με την κλιματική αλλαγή

Του ΜΑΝΟΥ ΜΑΤΣΑΓΓΑΝΗ

Οι διαδοχικές καταστροφές του περασμένου καλοκαιριού –του φρικτού καλοκαιριού του 2023 που όσοι το έζησαν θα το θυμούνται για πολλά χρόνια– έφεραν στην επιφάνεια τις πιο αποκρουστικές όψεις της ελληνικής πραγματικότητας. Την απέχθεια των περισσότερων εκλεγμένων (σε όλα τα επίπεδα: από το αρμόδιο υπουργείο έως το τελευταίο δημοτικό διαμέρισμα) για οτιδήποτε απαιτεί μακροπρόθεσμο σχέδιο, προσήλωση στον στόχο, φροντίδα για τον τόπο, δουλειά για το κοινό καλό. Την αδυναμία της δημόσιας διοίκησης να προβλέψει τους κινδύνους, να αναλάβει πρωτοβουλίες, να κινηθεί με ταχύτητα και ευελιξία, να εγκαταλείψει την ευθυνοφοβία και τον ασφυκτικό φορμαλισμό. Τη μυωπία των τοπικών κοινωνιών, τον εγωισμό των μυριάδων συμφερόντων, μικρών και μεγάλων, την καχυποψία τους για οποιαδήποτε αλλαγή, την αντίθεσή τους σε ό,τι τους ξεβολουεί, την αμεριμνησία τους – μέχρι να συμβεί η καταστροφή. Αυτός είναι ο χειρότερος εαυτός μας. Δεν υπάρχει βέβαια μόνο αυτός: δεν λείπουν οι διορατικοί πολιτικοί, ούτε οι εργατικοί δημόσιοι λειτουργοί, ούτε οι συνεννοήσιμοι πολίτες. Είναι όμως

απελπιστικά λίγοι και απελπιστικά απομονωμένοι. Προς το παρόν κερδίζουν οι άλλοι. Και κάνουμε όλοι.

Ελπίζοντας ότι έχουμε πάρει το μάθημά μας, πώς πρέπει να κινηθούμε για να αντιμετωπίσουμε την επόμενη κλιματική κρίση; Τρεις σύντομες παρατηρήσεις, μένοντας στο πεδίο της οικονομίας και της δημόσιας πολιτικής:

1. Εάν κάτι έδειξε το φρικτό καλοκαίρι που μόλις περάσαμε είναι ότι χωρίς αποτελεσματικό κράτος δεν πάμε πουθενά. Οχι υπερτροφικό, όχι γραφειοκρατικό, όχι εχθρικό προς τους πολίτες και τις επιχειρήσεις: απλώς αποτελεσματικό. Ικανό να ρυθμίζει τους κανόνες της συλλογικής συμβίωσης και να τους επιβάλλει. Είμαστε πολύ μακριά από ένα τέτοιο κράτος. Ακόμη και οι πιο καλοπροαίρετες και επιτυχημένες προσπάθειες εκσυγχρονισμού της δημόσιας διοίκησης (από τη ΜΟΔ και τα ΚΕΠ των κυβερνήσεων Σημίτη έως την ψηφιακή διακυβέρνηση της σημερινής κυβέρνησης) παρέκαμπταν την κρατική μηχανή αντί να την αναβαθμίζουν. Αυτό πρέπει να σταματήσει. Δεν είμαι σίγουρος πώς (άλλοι ξέρουν πολύ καλύτερα), ελπίζω με διακομματική συναίνεση (που σήμερα είναι

δυσεύρετη), όμως ένα είναι βέβαιο: περιθώρια για αναβολές δεν υπάρχουν.

2. Στην περίοδο του περυσινού καλοκαιριού δεν απέτυχε μόνο το κράτος: απέτυχε επίσης η ιδιωτική πρωτοβουλία. Δεν θα αναφερθώ στον γνωστό οπορτουνισμό πολλών ελληνικών επιχειρήσεων, που έχει και θετικές πλευρές (π.χ. την ετοιμότητα στην αξιοποίηση των ευκαιριών). Θα σημειώσω μόνο ότι το μοντέλο ανάπτυξης από το οποίο δεν φαίνεται να ξεκολλάμε εύκολα είναι συγκλονιστικά αυτοκαταστροφικό: τα μπαρ στις περιοχές Natura, τα ντους στις παραλίες άνυδρων νησιών, ο οικοδομικός οργανισμός στις Κυκλάδες και αλλού προιόνιζον το κλαδί στο οποίο καθόμαστε όλοι. Με αυτόν τον ρυθμό, στο όχι πολύ μακρινό μέλλον, η «ομορφότερη χώρα στον κόσμο» θα είναι μια έρημος από τσιμέντο, με κακόγουστα και ντεμοντέ θέρετρα, με τουρίστες που δεν γνωρίζουν, ούτε σέβονται τον τόπο, με βρώμικες παραλίες και αφόρητη ζέστη. (Για να μη μιλήσω για το χειρότερο σενάριο: όλα τα προηγούμενα συν την τουρκική επιθετικότητα). Εάν ένα τέτοιο μέλλον δεν μας αρέσει, θα πρέπει από τώρα να εξυγιάνουμε τον τουριστικό κλάδο,

να περιορίσουμε τη μετάστασή του, να διαφοροποιήσουμε την εθνική οικονομία.

3. Χωρίς επώδυνα μέτρα, η κλιματική αλλαγή δεν αντιμετωπίζεται. Το ρεύμα πρέπει να ακριβύνει, το ίδιο και η βενζίνη, τα αεροπορικά ταξίδια και πολλά άλλα αγαθά που έχουμε συνηθίσει να θεωρούμε «πρώτης ανάγκης». Ποιο ήταν όμως το διδάγμα της εξέγερσης των «Κίτρινων Γιλέκων»; Οχι (μόνο) ότι οι λαϊκιστές είναι ανεύθυνοι, ούτε (μόνο) ότι οι Γάλλοι είναι συχνά κουραστικοί. Αλλά επίσης ότι για να είναι κοινωνικά αποδεκτά τα μέτρα θα πρέπει να μοιράζουν δίκαια το κόστος. Εάν ακριβύνει η βενζίνη, ο Παριζιάνος (ή ο Μιλανέζος) που κινείται με το μετρό δεν θα επηρεαστεί, όμως ο κάτοικος μιας μικρής πόλης (όπου χωρίς αυτοκίνητο μένεις χωρίς τρόφιμα) θα αισθανθεί φτωχότερος.

Πράσινοι φόροι λοιπόν ναι, αλλά με μέτρο και με εισοδηματική στήριξη όσων πλήττονται. Για το καλό όλων.

Ο κ. Μάνος Μασσαγγάνης είναι καθηγητής Δημόσιας Οικονομικής στο Πολυτεχνείο του Μιλάνου και επικεφαλής του Παρατηρητηρίου Ελληνικής & Ευρωπαϊκής Οικονομίας του **ΕΛΙΑΜΕΠ**.